

Emma Crebolder, “Aan de kapstok hing mijn vaders jas”, gedicht, korte tekst

D INHALTSVERZEICHNIS (Unterkapitel anklickbar mit Strg-Taste)

NL INHOUDSOPGAVE (klik op de hoofdstukken met ctrl-toets)

<i>Emma Crebolder – Aan de kapstok hing mijn vaders jas. Tekst A (zonder uitleg)</i>	2
<i>Emma Crebolder – Aan de kapstok hing mijn vaders jas. Tekst B (met woordverklaringen)</i>	3
D Sprachniveau (rezeptiv) B2 (Lehrkräfte).....	4
<i>NL Context: Emma Crebolder (leerkrachten)</i>	5
D Literarisches Potenzial (Lehrkräfte).....	5
D Didaktisches Potenzial (Lehrkräfte).....	6
<i>a. leeservaring</i>	8
<i>b. onderduiken</i>	9
<i>c. wachten op de vader</i>	10
<i>d. de wolken uithangen</i>	11
<i>e. associatieketen</i>	11

Emma Crebolder – Aan de kapstok hing mijn vaders jas. Tekst A (zonder uitleg)

Uit: *Verzoenen* (Nieuw Amsterdam, 2014)

Aan de kapstok hing mijn vaders jas

Aan de kapstok hing mijn vaders jas
als een geurig onderduikadres.
Buiten stond een smalle kippenren
met maïskolven tegen het gaas
opgetast. Aan het zicht onttrokken
daalden daar vluchtelingen af.

Na de oorlog groef mijn broer
verder aan ondergrondse gangen.
Ik verbleef bovenaards om bij vaders
thuiskomst de wolken uit te hangen.

Emma Crebolder – Aan de kapstok hing mijn vaders jas. Tekst B (met woordverklaringen)

Uit: *Verzoenen* (Nieuw Amsterdam, 2014)

Aan de kapstok hing mijn vaders jas

- 1 Aan de kapstok¹ hing mijn vaders jas
- 2 als een geurig² onderduikadres³.
- 3 Buiten stond een smalle kippenren⁴
- 4 met maïskolven tegen het gaas⁵
- 5 opgetast⁶. Aan het zicht onttrokken⁷
- 6 daalden daar vluchtelingen af.

- 7 Na de oorlog groef mijn broer
- 8 verder aan ondergrondse gangen.
- 9 Ik verbleef bovenaards om bij vaders
- 10 thuiskomst de wolken uit te hangen⁸.

¹ **de kapstok**: meubel om jassen aan op te hangen

² **geurig**: iets wat (goed) ruikt

³ **het onderduikadres**: plek waar zich vervolgde mensen in de oorlog verstopten

⁴ **de kippenren**: plaats in de tuin waar kippen mogen lopen

⁵ **het gaas**: vlechtwerk uit draad voor de kippenren waardoor de kippen niet kunnen weglopen

⁶ **opgetast** – optassen: opstapelen

⁷ **aan het zicht onttrokken**: niet meer te zien, uit het zicht zijn

⁸ **uithangen**: iets naar buiten hangen, bv. de vlag uithangen als de koning jarig is

D Sprachniveau (rezeptiv) B2 (Lehrkräfte)

Syntaktisch

- Überwiegend Hauptsätze über mehrere Verse

Wortwahl

- Vokabular rund um den Zweiten Weltkrieg („onderduikadres“ V.2; „vluchtelingen“ V.6; „oorlog“ V.7)
→ Bekannte Wort- und Themenfelder aus dem Unterricht
- Schwierige Bildsprache: „de wolken uit hangen“ V.10, eventuell ist hier das Verbleiben in einer Art Blase/Wolke gemeint, dem Zustand, in dem das lyrische Ich noch daran glauben kann, dass der Vater überlebt hat und nach Hause zurückkehrt.

Semantisch

- In der ersten Strophe erlebt das lyrische Ich während des Zweiten Weltkriegs mit, wie bei ihm zu Hause Menschen untertauchen. In der zweiten Strophe ist der Krieg vorbei. Jedoch bleibt das Trauma des fehlenden Vaters. Während der Bruder als Verarbeitung dieses Traumas auch nach dem Krieg noch Tunnel gräbt, wartet das lyrische Ich weiter hoffnungsvoll auf den vermutlich nicht mehr zurückkehrenden Vater.

NL Context: Emma Crebolder (leerkrachten)

Emma Crebolder (1942) heeft in België, Nederland, Duitsland en Tanzania gewoond. Sinds de jaren tachtig onderwijst Crebolder de Afrikaanse taal Swahili en publiceert poëzie in *Maatstaf*, *De Gids*, *Lust en Gratie* en *Hollands Maandblad*. In 1993 werd zij stadsdichteres in Venlo.¹ Het gedicht “Aan de kapstok” staat in haar dichtbundel *Verzoenen* (2014). Deze bundel is gekoppeld aan de vorige bundels *Vergeten* (2010) en *Vallen* (2012). In *Vergeten* beschrijft Crebolder het uiteenvallen van het geheugen, in *Vallen* en in *Verzoenen* houdt de schrijfster zich bezig met het oncontroleerbare. Naast het verleden spelen in Crebolders poëzie ouderschap en familie vaak een grote rol. Over Crebolders’ poëzie wordt geschreven dat zij “een geveer [is]. Een dichteres die ervaringen deelt, en die, wat zij aan rijkdom en schoonheid uit het leven peurt voor haar lezers neerlegt: kijk maar wat je ermee doet.”³

Bronnen:

¹ Molin, Rob. Emma Crebolder. *Kritisch Literair Lexicon*, 2005. <https://www.emmacrebolder.com/illustratiesEC/artikelenEC/KritischLexicon.pdf>, geraadpleegd op 30 april 2023.

² Barnas, Maria. Emma Crebolder schetst met scherpe pen de kreukels van het leven. *De Volkskrant*, 04 april 2014. <https://literom.nbdbiblion.nl/detail/485512/emma-crebolder-schetst-met-scherpe-pen-de-kreukels-van/>, geraadpleegd op 30 april 2023.

³ Peters, Levity. Dichterbijgeraken met ‘ver’. *Meander poëzie*, 11 oktober 2014. <https://meandermagazine.net/wp/2014/10/dichterbij-geraken-met-ver/>, geraadpleegd op 30 april 2023.

Over *Verzoenen*:

- “Emma Crebolder bewijst met *Verzoenen* eens te meer [...] over een heel ‘eigen stem’ te beschikken. Daar maakt de erg strakke vormgeving van haar gedichten deel van uit. Gedichten die bestaan uit tien verzen, gegroepeerd in strofes van variërende lengte en daardoor alleen al een ritmisch patroon verlenen aan een bundel waarin de dichteres ‘met scherpe pen de kreukels en barsten van het leven schetst’.” (Yvan de Maeschalck. “Hoog tijd om zich te verzoenen met Emma Crebolder.” *Tiecelijn. Jaarboek 8 van het Reynaertgenootschap*, 2015)

D Literarisches Potenzial (Lehrkräfte)

In dem Gedicht steht die Verarbeitung traumatischer Erfahrung im Vordergrund. Der scheinbar alltägliche Titel wird in der ersten Strophe bereits an das Schicksal des Vaters gekoppelt: Von ihm bleibt die Jacke, die nun für die beiden Kinder zu einer „Untertauchadresse“ wird, weil sie in ihr in den Geruch des Vaters „eintauchen“ können.

Mit wenigen Versen versetzt der Text SuS in die Perspektive zweier Geschwister auf den Zweiten Weltkrieg, deren Vater verfolgte Menschen bei sich untertauchen ließ und auf dessen Rückkehr sie (vergeblich) warten. Während der Bruder auch nach dem Krieg noch Tunnel gräbt und damit versucht, das Trauma des verschwundenen Vaters zu verarbeiten, wartet das lyrische Ich weiter auf den Vater. Das Bild der Wolken lässt die Vermutung aufkommen,

dass diese Erwartung unrealistisch ist, der Vater wahrscheinlich nicht wiederkehren wird und ungreifbar bleibt wie eine Wolke.

D Didaktisches Potenzial (Lehrkräfte)

Über sensuelle Eindrücke, speziell über den Geruch, bietet sich ein erfahrungsorientierter Zugang zum Text an. Das Gedicht kann niederländischen Widerstand gegen die deutschen Besetzer während des Zweiten Weltkriegs (Kenntnisse darüber setzt der Text voraus) auch gefühlsmäßig, z.B. im Hinblick auf Traumabewältigung, nachvollziehbar machen. Das Thema der Traumabewältigung kann literaturdidaktisch verbunden werden mit dem Umgang mit Bildern, die sich nicht rational auflösen lassen. SuS können alternative Umgangsweisen mit kognitiv schwierig zugänglichen literarischen Texten durch Assoziationen und pantomimische Reaktionen ausprobieren.

(Pre-)Reading

- Text lesen und/oder hören (Textversion A oder B, Audiodatei mit von der Autorin selbst vorgetragenem Text)

While-Reading

- In dem Gedicht spielt vertrauter Geruch eine wichtige Rolle. Ein erfahrungsorientierter Zugang kann diesen sensuellen Aspekt als Zugang zum Text nutzen (a.)
- Erschließen der doppelten Bedeutung von „onderduikadres“ in dem Gedicht als ‚echte‘ Untertauchadresse und als Jacke, in der die Kinder noch einem Rest von Präsenz ihres Vaters nachspüren (konkret: ihn riechen) können. Übertragen auf Gerüche, die für SuS selber mit Assoziationen geladen sind (b.)
- Erfassen der Problematik, die sich anschließt: Durch seine Widerstandsaktivitäten haben die Kinder möglicherweise ihren Vater verloren. Diskussion der ethischen Problematik: Wie große Risiken für sich und andere sollte man einzugehen bereit sein, um sich Unrecht zu widersetzen?
- Traumabewältigung: Nachvollziehen, wie und warum die Geschwister im Gedicht unterschiedlich mit ihrer Trauer umgehen (c.)
- Literaturdidaktisch bietet sich anhand des Textes die Einübung des Umgangs mit widerständigen Formulierungen und Bildern wie „de wolken uithangen“ an, die sich über eine kognitiv-analytische Herangehensweise nicht auflösen lassen. Es kann ein interpretativer Zugang über Assoziation angeboten werden, der das Bild eher nachfühlen als verstehen lässt:

- *Schrijf (misschien met hulp van een [woordenboek](#)) associaties/gevoelens bij de uitdrukking “de wolken ophangen” op (bv. “vrij”, “iets onmogelijks doen”, “een wolk uit het raam gooien” of “iets willen wat niet kan”) (Grafik Assoziationswolke, d.)*

Post-Reading

- Assoziationskette: Assoziieren nicht nur als Herangehensweise an literarische Texte kennenlernen, sondern als kreativen Prozess, durch den neue Gedichte entstehen können (e.)
- Pantomimische Interpretation des Gedichtes/Gedicht in Körperhaltungen übersetzen (*Vind een gebaar of een houding die past bij a) hoe de broer met verdriet omgaat b) hoe het ik met verdriet omgaat*), als Versuch, die Trauer der Geschwister über den verschwundenen Vater ohne Worte auszudrücken, genau so wie die beiden Geschwister ihre Trauer nicht mehr in Worte fassen können. Evtl. übertragen auf eigene Lebenswelt: Wie gehe ich mit Trauer um?

a. leeservaring

- Wat voor geuren komen in je op tijdens het lezen?
- Welke gevoelens roept de tekst op?
- Wat raakt jou?

- Als ik dit lees ruik ik
- Als ik dit lees voel ik...
- Mij raakt...

b. onderduiken

V. 1-2:

De jas van de vader wordt een “geurig onderduikadres” voor de twee kinderen.

Wat zijn geuren die jou aan een persoon of gebeurtenis herinneren?

aanloopzinnen

Der geur van ... (vers gebakken brood, een gemaaid grasveld...)

...herinnert mij aan/doet mij denken aan (het oude huis van je opa, de tent waarmee je op vakantie ging, een kampvuur...)

c. wachten op de vader

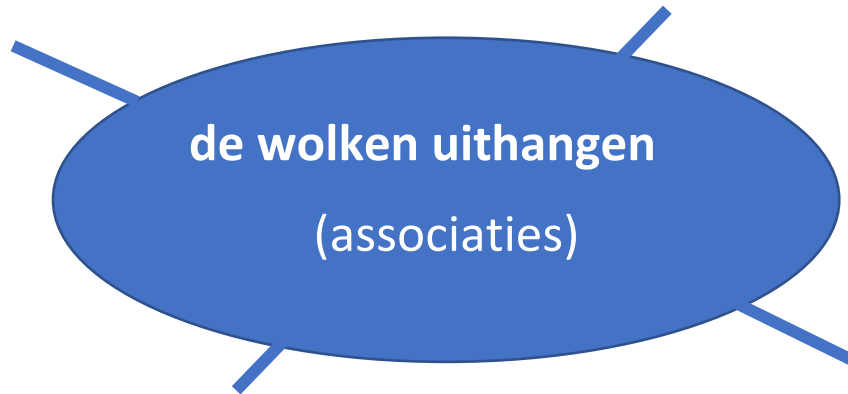
V. 7-10:

De broer maakt tunnels onder de grond. Het lyrische ik wacht op de thuiskomst van de vader.

- Wat kan er met de vader gebeurd zijn?
- Denk je dat de vader nog terugkomt?
- Welke woorden uit de tabel passen bij het ik, welke bij de broer?

blij	wanhopig	tevreden	teleurgesteld
beledigd	trots	bang	verlegen
woedend	verdrietig	enthousiast	hoopvol
verbaasd	ontspannen	verbeten	...

d. de wolken uithangen

e. associatieketen

- Kies een of enkele woorden uit het gedicht en schrijf ze op een stuk papier (bv. “kapstok”).
- Vouw de woorden om.
- Waaraan moet je denken bij die woorden? Schrijf op in ca. drie woorden (bv. “school is uit”)
- Geef het papier door.
- Iemand anders leest jouw associatie, vouwt jouw woorden om en schrijft zijn/haar associatie bij jouw woorden op (bv. “vrijheid”).
- En zo door.
- Kijk naar het papier dat naar jou terugkomt:
 - Hebben de laatste woorden nog iets te maken met de eerste woorden?
 - Lijkt deze “associatieketen” op een gedicht?
 - Kies een aantal associaties van de lijst en maak hiervan een gedicht. Je mag ook woorden toevoegen.

